

Ulusal ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Türkiye'de Mahpusların Nakil Hakkı

Ertuğrul Yazar¹

Araştırma Makalesi

Öz

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun uyarınca mahpusların nakil işlemlerinin gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Mahpuslar, kendi talepleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilirler. Diğer taraftan, nakil taleplerinin sayıca çokluğu ve ceza infaz kurumlarındaki doluluk oranları, kamu yönetimi açısından taleplerin karşılanmasını zorlaştıran engellerdir. Nakil talebinin reddine karar verildiği ve uyuşmazlık olduğu durumlarda, Anayasa Mahkemesi ile Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun konuya nasıl bir yaklaşım sergilediği, ceza infaz kurumu idaresi açısından yol gösterici olacaktır. Bu çalışma, ceza infaz kurumlarında özgürlüğü hilafına tutulan mahpusların nakil taleplerinin hukuki çerçevesini ortaya koyma, nakil konusundaki uluslararası standartları ve uyulması gereken insan hakları ve hukuk ilkelerini belirleme, bir yargı organı olarak Anayasa Mahkemesi'nin ve hak arama mekanizmaları olarak Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun nakil hakkıyla bağlantılı kararlarını değerlendirme amacı taşımaktadır. Nakil talebi, mahpusun en temel insan haklarından biridir. İdare açısından bakıldığında ise, söz konusu talebi değerlendirerek en uygun çözümü hayata geçirmeye çalışmak kamu yönetimi anlayışının bir parçasıdır. Bu bakış açısıyla çalışmada, karar alıcı ve uygulayıcılara yönelik somut öneriler paylaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Uluslararası İnsan Hakları Hukuku, Kamu Yönetimi, Ceza İnfaz Kurumu, Mahpusların Nakil Hakkı, İnsan Hakları Mekanizmaları

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
28.08.2023

Kabul Tarihi
15.09.2023

Right to Transfer of Prisoners in Türkiye within the Framework of National and International Standards

Abstract

It's regulated that prisoners can be transferred under Law No. 5275 on the Punishment and Security Measures, for reasons of mass referral, discipline, order and security, illness, education, training, crime, and trial place or at their request. Conversely, transfer requests multitude and occupancy rates in penitentiary institutions are obstacles for the public administration meeting demands. The approach of the Constitutional Court, Ombudsman Institution, Human Rights-Equality Institution of Türkiye will guide penitentiary institution administration, when the transfer request is rejected and, a dispute has arisen. The study aims to reveal the transfer requests legal framework of prisoners held against their freedom in penitentiary institutions, determine the international standards on transfer and human rights and legal principles that must followed, evaluate the decisions of the Constitutional Court as a judicial body, and Ombudsman Institution and Human Rights and Equality Institution of Türkiye as the right-seeking mechanisms, on transfer right. It's part of the public administration approach to evaluate demands and try to implement the most appropriate solution, from the point of view of administration. From this point of view, concrete suggestions for decision-makers and practitioners will be tried to be shared in the study.

Keywords

International Human Rights Law, Public Administration, Penitentiary Institution, The Right to Transfer of Prisoners, Human Rights Mechanisms

Article Info

Received
28.08.2023

Accepted
15.09.2023

¹ Dr., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, yazarertugrul@gmail.com, 0000-0002-2508-1201.

Giriş

Mahpusun (hükümlü ve tutuklu) en temel insan haklarından biri olan nakil, ulusal ve uluslararası mevzuatta geniş bir biçimde ele alınmaktadır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (İnfaz Kanunu) kapsamında mahpusların nakil işlemlerinin gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Uluslararası standartlarda da nakil konusu detaylıca ele alınmış, insan hakları merkezli standartlar getirilmiş ve uygulamada yaşanan sorunların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Ulusal ve uluslararası standartlar çerçevesinde pratikte yaşanan sorunların insan hakları ihlali doğurup doğurmadığı konusunda ise yargı organları ya da alternatif hak arama mekanizmaları görev üstlenmektedir.

Mahpusların nakil hakkının detaylıca ele alındığı bu çalışma, üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, iç hukukta mahpusların nakil hakkı; nakil sebepleri ve nakilde alınması gereken tedbirler üzerinden irdelenmiştir. İkinci bölümde, uluslararası standartlar çerçevesinde mahpusların nakil hakkı Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi belgeleri üzerinden ele alınmıştır. Bu kapsamda; Birleşmiş Milletler'in Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar (Nelson Mandela Kuralları) ile Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü ve Avrupa Konseyi'nin Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Standartları ile Avrupa Cezaevi Kuralları temel metinler olarak incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde nakil konusunda pratikte yaşanan sorunların ve bireysel şikâyetlere konu olan uyuşmazlıkların Türkiye'de bulunan kurumlarca nasıl değerlendirildiği araştırılmıştır. Bu çerçevede, Türkiye'de bulunan kurumların kararlarıyla sınırlı bir yaklaşım benimsenmiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi uluslararası kuruluşların kararları irdelenmemiştir. Dolayısıyla, bir yargı organı olarak Anayasa Mahkemesi (AYM) kararları ve hak arama mekanizması olarak Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) kararları son bölümün araştırma alanıdır. Çalışma, kurumların ulusal mevzuatın uygulanmasından kaynaklı uyuşmazlıkların çözümünde uluslararası standartlardan nasıl istifade ettiğini ve konuya nasıl yaklaştıklarını ortaya koymaya çalışılmıştır. Nitekim mahpusların nakli konusunda hak temelli bir yaklaşım izleyebilmek amacıyla uluslararası standartlarda hükümlü ve tutukluların nakline ilişkin kuralları ve bunların yerelde uygulanma ve hak arama mekanizmaları tarafından değerlendirilme durumunu ortaya koymak önemlidir.

Kurumlar nakil konusunun değerlendirilmesi sürecinde; mahpusun rehabilitasyonuna destek olunması ve aile bağlarının korunup geliştirilmesi gibi çok sayıda değişkeni göz önünde bulundurmalıdır. İnfaz Kanunu uyarınca infazda hedeflenen temel amaçlar arasında, toplumu suça karşı koruma, mahpusun yeniden sosyalleşmesini teşvik etme, toplumsal kurallara saygılı ve sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumu kolaylaştırma bulunmaktadır. Cezaevi hizmetindeki kamusal amaç dikkate alındığında, söz konusu amacın pratiğe dönüşebilmesi için mahpusun nakil taleplerinin öncelikli ele alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Aksi takdirde mahpus ve mahpusun aile ve yakın akrabaları için olumsuz sonuçlar doğabilecek, ceza infaz kurumları iyi yönetim ilkelerinden uzaklaşabilecektir. Söz konusu endişelerin, detaylıca ele alınması planlanan kurum kararlarında da yer bulduğu ve bu durumun insan hakları açısından olumlu bir gelişme olduğu ifade edilmelidir.

1. Kavramsal Çerçeve

Türkiye'de mahpusların nakil hakkının ulusal ve uluslararası standartlar çerçevesinde ele alınacağı çalışmanın bu kısmında tutuklu, hükümlü, mahpus gibi kavramların tanımlarına yer vermeye çalışılacaktır. Çalışma, insan hakları perspektifinden ele alınacağından insan haklarından ne anlaşılması gerektiği üzerinde de ayrıca durulacaktır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) tutuklu kavramının tanımını içermemekte ancak Kanun'un 100'üncü maddesinde "Tutuklama" tedbiri düzenlenmektedir (CMK, m. 100). Adalet Bakanlığı'nın çevrimiçi Hukuk Sözlüğüne göre tutuklu, "mevkuf, tutuklama kararı verilen" anlamlarına gelmektedir (Adalet Bakanlığı, t.y.). Doktrinde ise "suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe bulunan şüpheli veya sanığın kişi hürriyetinin, henüz kesin hüküm olmadan önce hâkim veya mahkeme kararıyla kısıtlanmasına ve kişinin tutukevi denilen yere konulmasına" tutuklama, "hakkında tutuklama kararı verilen ve tutma işlemi gerçekleştirilen kişiye" ise tutuklu denilmektedir (Özen İnci, 2014, 104).

CMK'nin "Tanımlar" başlıklı 2'nci maddesine göre şüpheli; "Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi" tanımlarken, sanık; "Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi" tanımlamaktadır (CMK, m. 2). Dolayısıyla mahkûm veya hükümlü, Adalet Bakanlığı'nın Hukuk Sözlüğünde de yer aldığı üzere ancak hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşmiş kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Adalet Bakanlığı, t.y.).

"Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Prensipler Bütünü"nü "Tanımlar" başlığı altında yer alan tanımlara göre; "tutulan kimse" "bir suç nedeniyle mahkûm edilme durumu hariç, kişi özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimseyi" ve "hapsedilen kimse" "bir suçtan mahkûm edilmesi nedeniyle kişi özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimseyi" ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Prensipler Bütünü, Tanımlar).

Mahpus, Adalet Bakanlığı'nın Hukuk Sözlüğüne göre "iradesi dışında, bir mekânda tutulan, hapsedilen" anlamlarına gelmektedir (Adalet Bakanlığı, t.y.). Esasen "mahpus" kavramı kanuni bir kavram olmayıp kanunda tanımlanmış bir anlama da sahip değildir. Ancak genel olarak mahpus; tutuklu, hükmen tutuklu ve hükümlü anlamlarının tamamını birden barındıran "çatı bir kavram" olarak kullanılmaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 2015: 3). Dolayısıyla tutuklu ve hükümlü kavramlarından çok daha geniş bir anlama sahip mahpus kavramı, ceza infaz kurumlarında özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin tümünü içine alacak şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmada da mahpus kavramından tutuklu ve hükümlü anlaşılacaktır.

Doğal hukukun bir ürünü kabul edilen insan hakları, "pozitif hukuk tarafından tanınmış olsun olmasın, belli bir tarihsel aşamada insanların sahip olmaları gereken bütün hak ve özgürlükleri" ifade etmektedir (Tanör: 1994: 13-14). Ioanna Kuçuradi'ye göre insan hakları; modern çağın evrensellik düşüncesinin ürünü olarak hem bir "ide-gereklilik", hem de akıl ve vicdan sahibi olan insanların birbirine kardeşçe davranma yükümlülüğü bağlamında "eylem ilkeleri"dir (Kuçuradi, 2016: 71).

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyâsi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 10). İnsan hakları da hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkesi resme dâhil eden ve geride hiç kimseyi bırakmayan bir rehberdir. İnsan haklarının evrenselliği düşüncesinin bir ürünü olarak özgürlüğünden yoksun bırakılanlar veya mahpuslar da bu evrenin ayrılmaz bir parçasıdır. Mahpuslar da dâhil olmak üzere insan haklarının ihlal edilmemesi ve insan onuruna zarar verilmemesi için kişinin nasıl davranması gerektiği ya da hangi davranışlardan kaçınılması gerektiğini söyleyen etik normlar "insan hakları normları"dır. Bu normlar, kimi zaman neyin yapılması gerektiğini belirten "pozitif normlar" olarak işlev üstlenirken, kimi zaman da kişi ne gibi bir davranışa maruz kalırsa insan hakları ihlali olacağını belirten "negatif normlar" olarak anlaşılmalıdır. İnsan hakları normlarının korumak istediği değerler ise; insan olma, insanın değeri ve insan onurudur (Tepe, 2019: 69). İnsan hakları; bu yönüyle devletlerin hayata geçirmesi gereken en temel amaç olduğu gibi, adalet, barış, huzur gibi amaçların gerçekleşmesi için de uyulması gereken standartlar bütünü ve araçtır (Güngör, 2018).

2. İç Hukukta Mahpusların Nakil Hakkı

Nakil talebi, İnfaz Kanunu'nda "Hapis Cezaları ve Güvenlik Tedbirleri" başlığı altında ikinci kısımda düzenlenmektedir. Kanunun 53'üncü maddesinden 58'inci maddesine kadar nakil konusu detaylıca ele alınmaktadır (İnfaz Kanunu, m. 53-58). İlk olarak kanunilik ilkesi açısından nakil konusunun detaylıca düzenlenmiş olmasının doğru bir yöntem olduğu ifade edilmelidir. Nitekim hukukun üstünlüğü ilkesinin temel bir gerekliliği olan "kanunilik ilkesi", kanunların açık, anlaşılır ve belirli olması, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması ve sınırlama gerekçelerinin ancak kanunda olması, kanunun da öngörülebilir ve açıkça erişilebilir olması gerektiğini ifade eden temel bir ilkedir (Aygün Eşitli, 2013: 226).

İkinci olarak nakil konusunun mahpusun en temel haklarından biri olduğu dikkate alınmalıdır. Konuyu salt güvenlik tedbirlerine indirgeyerek yaklaşmak uygulamada bazı sorunları da beraberinde getirebilecektir. Bu nedenle "Hükümlülerin Nakilleri" konusunun mahpusların diğer haklarının içinde bulunduğu "Ceza İnfaz Kurumunda Hükümlünün Hakları, Güvenceleri ve Kısıtlamalar" başlıklı üçüncü kısımda düzenlenmesinin insan hakları açısından daha uygun olacağı ifade edilmelidir.

2.1. Nakil Sebepleri

İnfaz Kanunu'nun 53'üncü maddesinin ilk fıkrası uyarınca nakil sebepleri; mahpusun kendi isteği, toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleri olarak belirlenmiştir (İnfaz Kanunu, m. 53).

2.1.1. Kendi İstekleri İle Nakil

Hükümlünün kendi isteği ile nakli İnfaz Kanunu'nun 54'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Hükümlünün kendi isteği ile bulunduğu kurumdan başka kurumlara nakledilebilmesi için; a) Gitmek istediği ceza infaz kurumlarından durumuna uygun en az üç yeri belirten bir talep dilekçesi vermesi, b) Nakil kapsamında ortaya çıkacak giderleri peşin bir biçimde ödemeyi kabul etmesi c) Ceza infaz kurumlarında bulunması gereken sürenin üç aydan fazla olması, d) İyi hâlli olması, disiplin cezası almamış veya aldığı cezanın kaldırılmış olması, e) İstekte bulunduğu kurumda kapsama gücü, yer, sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması, f) Mahkûmiyet süresine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması, g) Daha önce işlediği disiplin suçu nedeniyle ayrılmak zorunda kaldığı kurum olmaması gerekmektedir (İnfaz Kanunu, m. 54).

İnsan Hakları Eylem Planı'nda (İHEP) "cezaların infazında bireylerin onur ve haysiyetleri ile özel hayatlarının korunması" amacıyla birtakım faaliyetler öngörülmüştür (Adalet Bakanlığı, İHEP, 2021). Faaliyet 6.5.b. uyarınca; "*Maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlülerin talebe bağlı nakillerine ilişkin ücret ve masrafların ödenmesi konusunda kolaylıklar sağlanacağı*" hüküm altına alınmıştır (İHEP, 2021: 58). İnfaz Kanunu'nun "kendi istekleri ile nakil" başlıklı 54'üncü maddesinde yapılan değişiklikle beraber çocuk hükümlülerin yanı sıra maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlüler bakımından nakil giderlerinin peşin olarak ödenmesi şartının uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır (İnfaz Kanunu, m. 54).

Son olarak İnfaz Kanunu'nun 54'üncü maddesinin son fıkrası uyarınca; mahpusların nakledildiği ceza infaz kurumunda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç olmak üzere, bir yıl kalmak zorunda oldukları; çocuklar açısından bu sürenin altı ay şeklinde uygulanacağı belirtilmektedir (İnfaz Kanunu, m. 54).

2.1.2. Disiplin Nedeniyle Nakil

Hükümlünün disiplin nedeniyle nakli İnfaz Kanunu'nun 55'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre hükümlü, hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerde bulunması durumunda kurum yönetimine hakkında disiplin işlemi yapılır ve akabinde kurum en üst amirinin istemi üzerine Bakanlıkça başka kurumlara nakledilebilir. Disiplin cezaları yeni kurumlarda çektirilir. Disiplin nedeniyle sevk edilen mahpuslar nakledildikleri ceza infaz kurumlarında, kurum güvenliği, mahkeme kararı, can güvenliği ve/veya hastalık nedenleriyle nakil istisna olmak üzere, altı ay kalmakla yükümlüdürler (İnfaz Kanunu, m. 55).

2.1.3. Zorunlu Nedenlerle Nakil

Hükümlünün zorunlu nedenlerle nakli İnfaz Kanunu'nun 56'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, ceza infaz kurumlarının elverişsiz ve yetersiz kalması, kurumun kullanılamaz hâle gelmesi, kurum kapsama gücünün aşılması, asayiş, güvenlik, yangın, deprem gibi doğal afet ve büyük çaptaki onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen mahpuslar, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen ve konularına uygun olan diğer ceza infaz kurumlarına nakledilebilecektir (İnfaz Kanunu, m. 56).

Kahramanmaraş merkezli 11 ilde etkili olan 7.7 ve 7.6'lık depremlerin ardından Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü tarafından alınan tedbirler doğrultusunda bazı ceza infaz kurumları boşaltılması ve mahpusların yakın bölgelerdeki ceza infaz kurumlarına nakillerinin gerçekleştirilmesi zorunlu nedenlerle yapılan naklin en yakın örneklerindedir. Deprem kuşağında yer alan ve deprem açısından riskli olduğu tespit edilen Bingöl M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (Habertürk, 2023) ve depreme dayanıksız olduğu tespit edilen Çankırı E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (NTV, 2023) örnek mahiyette verilebilir.

2.1.4. Hastalık Nedeniyle Nakil

Mahpusun hastalık nedeniyle nakli İnfaz Kanunu'nun 57'nci maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, hastaneye sevkinin zorunluluk arz ettiği anlaşılan mahpus, bulunduğu yere en yakın tam teşekküllü Devlet veya üniversite hastanesinin "hükümlü koğuşu"na yatırılır. Bu hastanelerden birine gönderilen mahpusun başka yerlerdeki hastanelere sevk, sağlık kurulu raporunda belirlenen acil ve yaşamsal tehlikesi bulunması hâlinde, varsa biri hastalığın uzmanı olmak üzere iki uzman hekim tarafından verilmesine ve başhekim tarafından onaylanan ve hastalığın sebebi, tedavinin hangi gerekçelerle bulunduğu hastanede gerçekleştirilemediği, hastaya nerede ve ne tür bir tedavi sunulması gerektiğini açıkça belirten bir raporun varlığına bağlıdır. Bu durumda en yakın ve hükümlü koğuşu bulunan Devlet veya üniversite hastanelerinin tercih edilmesi esastır. Mahpusun bu hastanelerde kontrol ve tedavisinin devam edip etmeyeceğinin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde mahpusa ait olduğu kuruma iade edilir. Mahpus, acil hâller dışında özel sağlık kuruluşlarında tedavi edilemez. Acil hâllerin varlığının Adalet Bakanlığına bildirilmesi gerekmektedir. Mahpus, sağlık sebebiyle bulunduğu ceza infaz kurumunda kalmasının uygun olmadığı, kurum hekiminin önerisi ve en üst amirinin isteği üzerine alınacak sağlık kurulu raporuyla belirlendiği durumda da, başka kurumlara nakledilebilir (İnfaz Kanunu, m. 57).

2.2. Nakilde Alınması Gereken Tedbirler

Nakilde alınması gereken tedbirler, İnfaz Kanun'unun 58'inci maddesinde düzenlenmektedir (İnfaz Kanunu, m. 58). Ancak öncesinde İnfaz Kanun'unun 53'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, nakil öncesi alınması gereken güvenlik tedbirlerinin açıklanmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Buna göre; mahpus nakil işleminden önce aranmakta ve kurum hekimine, yoksa diğer bir resmî hekime muayene ettirilmektedir. Muayene sonucu yola çıkarılamayacağı saptanan mahpuslar, kurumun en üst amirince derhâl resmî bir sağlık kuruluşuna sevk edilmektedir. Mazeretinin ciddiyeti, biri hastalığın uzmanı olmak şartıyla en az iki uzman hekimin imzaladığı ve hastane başhekiminin de onayladığı resmî rapor ile belgelenirse nakil, mazeret ortadan kalkıncaya kadar geri bırakılabilmektedir. Bu durumun Adalet Bakanlığına bildirilmesi gerekmektedir (İnfaz Kanunu, m. 53).

Nakilde alınması gereken tedbirler başlıklı İnfaz Kanun'unun 58'inci maddesine göreyse; mahpusların kuruma veya başka bir yere sevk işleminin yapılması esnasında, halkla bir araya gelmelerine ve başkaları tarafından görülmelerine engel olabilecek tüm önlemlerin dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır. Mahpusun, havalandırma ve ışık durumu yetersiz olan araçlarla, eziyet verici veya onur kırıcı şekilde nakledilmesi yasaktır. Nakil sırasında alınacak tedbirler, mahpusun firarını engelleyici ve yukarıdaki fıkra yazılı engelleri gerçekleştirici sınırları aşamaz. Ayrıca mahpusların hem birbirleriyle hem de yetkililerle herhangi bir tartışmaya girmelerini engelleyici boyutları geçemez. Çocuk eğitim evlerine yapılacak nakiller kurum görevlisinin nezaretinde ifa olunur. Açık ceza infaz kurumlarına nakiller ise, kurum görevlisi olmaksızın ifa olunur. Bu durumda mahpusun, aynı il sınırları içinde bulunan ceza infaz kurumları arasındaki nakilleri aynı gün içinde; farklı illerde bulunan ceza infaz kurumları arasındaki nakilleri ise kurum amirinin kırk sekiz saati geçmeyecek şekilde belirleyeceği süre içinde ifa olunur ve bu sürelerde nakledildiği açık ceza infaz kurumuna giriş yapması gerekmektedir. Belirlenen sürelerde açık ceza infaz kurumuna giriş yapmayan mahpuslar hakkında "izinden dönmeme, geç dönme" başlıklı 97'nci madde hükümleri uygulanır. Maddenin son fıkrasında ise, görevli nezaretinde yapılan nakiller esnasında mahpusun iâşe ve bedensel ihtiyaçlarının giderileceği hüküm altına alınmıştır (İnfaz Kanunu, m. 58).

3. Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Mahpusların Nakil Hakkı

Mahpusların nakli konusunda hak temelli bir yaklaşım izleyebilmek amacıyla uluslararası standartlarda hükümlü ve tutukluların nakline ilişkin kuralları ortaya koymak önemlidir. Birçok belgede mahpusların nakli konusunun ele alınması dünya genelinde büyük bir soruna ve mahpusların bu yöndeki taleplerinin varlığına işaret etmektedir.

3.1. Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar (Nelson Mandela Kuralları)

Nelson Mandela Kuralları'nda "mahpusların nakli" 73'ncü kuralda düzenlenmiştir. Bu kurallara göre; mahpusların kurumdan götürülmesi veya kuruma getirilmesi sırasında, mümkün olduğu kadar halkın kendilerini görmesinden sakınılması ve mahpusların bir saldırıya, merak uyandırmaya ve

herhangi bir biçimde ifşa edilmeye karşı korunmaları için gerekli tedbirler alınması gerekmektedir. İkinci olarak, mahpusların yeterli hava ve ışıklandırması olmayan bir araçla veya kendilerini fiziksel sıkıntı içinde bırakacak her hangi bir tarzda nakledilmeleri yasaktır. Son olarak mahpusların nakilleri, masrafları ilgili cezaevi idaresi tarafından karşılanmak suretiyle ve hepsine eşit koşullar uygulanacak şekilde gerçekleştirilmelidir (Nelson Mandela Kuralları, 2015, m. 73).

3.2. Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Prensipler Bütünü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 9 Aralık 1988 tarihli ve 43/173 sayılı kararıyla kabul edilen, “Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü”nün 16 No.lu prensibine göre; tutuklandıktan hemen sonra ve bir tutukluluk veya tutukluluk yerinden diğerine her nakilden sonra, alıkonulan veya hapsedilen bir kişi, yakalanmasını, alıkonulmasını, hapsedilmesini veya naklini ve gözaltında tutulduğu yeri aile üyelerine veya diğer uygun kişilere bildirme veya yetkili makamdan bildirmesini isteme hakkına sahip olmalıdır. İkinci olarak, gözaltına alınan veya hapsedilen bir kişi bir yabancı ise, uyuşunda olduğu veya başka bir şekilde bu tür bir bildirim almaya yetkili olduğu devletin bir konsolosluğu veya diplomatik misyonu ile ve kişinin mülteci olması veya başka bir şekilde hükümetler arası bir örgütün koruması altında olması halinde, uluslararası hukuka uygun olarak veya yetkili uluslararası kuruluşun temsilcisi ile uygun yollarla iletişim kurma hakkına sahip olduğu konusunda da derhal bilgilendirilmesi esastır. Üçüncü olarak, gözaltına alınan veya hapsedilen bir kişi reşit değilse veya bu kişinin haklarını anlamayacak durumdaysa, yetkili makam resen bu ilkede atıfta bulunulan bildirim yapmalıdır. Ebeveynlere veya velilere bildirimde bulunulmasına özel dikkat gösterilmelidir. Son olarak, bu ilkede atıfta bulunulan herhangi bir bildirim gecikmeksizin yapılır veya yapılmasına izin verilir. Bununla birlikte, yetkili makam, soruşturmanın istisnai ihtiyaçlarının gerektirdiği durumlarda, bildirim makul bir süre için erteleyebilmektedir (Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Prensipler Bütünü, m. 16).

Söz konusu belgenin, “aile mensupları ve dış dünya ile iletişim kurma hakkı” başlıklı 19’uncu maddesinde; “*Tutulan veya hapsedilen bir kimseye kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine yeterli imkân verilir.*” hükmü yer almaktadır. Mezkûr belgenin “İkametgâhına yakın bir yerde tutulma hakkı” başlıklı 20’nci maddesinde ise “*Tutulan veya hapsedilen kişi talep ettiği takdirde, mümkün olduğu ölçüde ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapishanede tutulmalıdır.*” hükmü yer almaktadır (Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Prensipler Bütünü, m. 19-20). Görüleceği üzere dış dünya ile anlamlı bir ilişkinin varlığı mahpusun tutulmakta olduğu ceza infaz kurumunun konumuna bağlıdır. Ayrıca özgürlüğü hilafına tutulan bir mahpusun en temel insan haklarından biri, ikametgâhına yakın bir yerde tutulma hakkıdır.

3.3. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Standartları

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), sorun yaratan mahkûmların nakledilmesinin kendilerini ilgilendiren bir uygulama olduğunu belirtmektedir. Bazı mahkûmlar özellikle çok sorun çıkarabildiğinden bazen bu tür mahkûmların bir başka kuruma nakledilmesi gerekebilmektedir. Ancak bir mahkûmun sürekli bir kurumdan başkasına taşınmasının, psikolojik ve fiziksel durumu üzerinde çok zararlı etkilere sahip olabileceği ve ayrıca bu durumdaki mahkûmun ailesi ve avukatıyla gerekli teması devam ettirmekte zorlanabileceği hatırlatılmaktadır. CPT, art arda gerçekleşen nakillerin mahkûm üzerindeki genel etkisinin, bazı durumlarda insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele olabileceğini belirtmektedir (CPT, 1992, m. 57).

Özellikle cinsel suçlardan hükümlü ya da zanlı tutukluların, diğer tutukluların saldırısına uğrama riskinin daha fazla olduğunu ifade eden CPT, avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmakla birlikte, tutukluların suçlarının ne olduğunu gizlemeye yönelik önlemlerle birlikte başka bir merkeze nakledilmelerinin uygun bir seçenek olabileceğini belirtmektedir (CPT, 2001, m. 27).

CPT’nin tutukluların nakli konusundaki bilgi notu, uluslararası standartların yer aldığı temel metinlerden biridir. Buna göre CPT, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin bir tutukluluk yerinden başka bir yere naklinin her zaman insancıl, güvenli ve emniyetli bir şekilde yapılması gerektiğini düşünmektedir. Tutukluların taşınmasına yönelik araçları birkaç kez denetleyen CPT heyetleri, karayolu

ve demiryolu araçlarının koşullarının sıklıkla standartların altında olduğunu veya temel güvenlik gereksinimlerinin karşılanmadığını; ayrıca mahpus nakil araçlarında gereksiz yere uzun süre hapsedilme gibi eleştiri gerektiren uygulamalarla karşılaştıklarını ifade etmektedir (CPT, 2018, m. 1).

Tutukluların nakli konusunda maddi/fiziksel koşullar CPT'nin üzerinde durduğu alanlardan biridir. CPT, araçlar güvenli bölmelerle donatıldığında, süresi ne kadar kısa olursa olsun, insan taşımak için 0,6 m²'den küçük bireysel kabinler kullanılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Kısa yolculuklar/mesafeler için yaklaşık 0,6 m²'lik bireysel kabinlerin kabul edilebileceğini ancak daha uzun yolculuklar/mesafeler için kullanılan kabinlerin çok daha büyük olmasını belirtmektedir (CPT, 2009, m. 44). Kısa yolculuklar/mesafeler için birden fazla tutukluyu taşımaya yönelik bölmeler, kişi başına en az 0,4 m² ve tercihen daha fazla alan sunmalı; daha uzun yolculuklar/mesafeler söz konusu olduğunda ise, kompartımanlarda en az 0,6 m² kişisel alan sunulmalıdır (CPT, 2005, m. 134). Tutukluları taşımak için kullanılan bölmelerin makul yükseklikte olması (CPT, 2007, m. 73-76), tüm ulaşım araçlarının temiz olması (CPT, 2008, m. 111), yeterli düzeyde aydınlatma, havalandırma ve uygun şekilde ısınmaya özen gösterilmesi (CPT, 2012, m. 72), uygun dinlenme araçlarıyla (uygun banklar veya koltuklar gibi) donatılması (CPT, 2006, m. 41), trenli yolculuklarda gece ulaşımı için kompartımanlarda yataklar veya uyku platformları bulunması ve mahkûmlara yolculuk sırasında şilte ve çarşaf/battaniye sağlanması (CPT, 2002, m. 154) gerekmektedir. Ayrıca tutuklulara; gerektiği kadar içme suyu ve uzun yolculuklar/mesafeler için uygun aralıklarla yiyecek sağlanmalı (CPT, 2013, m. 150), yeterli mahremiyet, hijyen ve haysiyet sunan koşullarda sıhhi tesislere erişmelerine izin verilmeli ve düzenli aralıklarla dinlenme imkânı sağlanmalı (CPT, 2005 m. 23), uzun bir yolculuktan sonra mahkeme önüne çıkarılan tutukluların onurlarına saygı gösterilmesini garanti eden koşullar düzenlenmeli ve uygun dinlenme, yıkanma ve kıyafetlerini değiştirme fırsatı sunulmalıdır (CPT, 2000, m. 17-118).

Güvenlik önlemleri, tutukluların nakli konusunda CPT'nin bir başka ilgi alanıdır. Gözaltına alınan tutukluları korumak için ilgili tüm güvenlik gereklilikleriyle uygun şekilde tasarlanmış araçların tercih edilmesi (CPT, 2000, m. 17-118), taşınan tutuklu sayısının, bu amaçla kullanılan araçların kapasitesini aşmaması (CPT, 2006, m. 151), tutukluların yolculuk sırasında oturma yeri sağlanması ve tutukluların ayağa kalkmak zorunda kalmaması (CPT, 2013, m. 150), araçların emniyet kemerleri gibi uygun güvenlik cihazlarıyla donatılması (CPT, 2016, m. 29), tutuklulara yolculuk ne kadar uzun olursa olsun ve hangi ulaşım yöntemi kullanılırsa kullanılsın her koşulda refakat edilmesi (CPT, 1996, m. 116-117), araçların tutukluların eskort personeli ile iletişim kurmasını sağlayacak cihazlarla donatılması (CPT, 2015, m. 53), güvenli odaların/bölmelerin kapılarının acil bir durumda kapıların kilidini otomatik açacak bir cihazla donatılması (CPT, 1995, m. 176-177), gözaltındaki kişilerin arkadaşlarına karşı şiddet, gözdağı veya hırsızlık uygulamalarını önlemek için tedbir alınması (CPT, 2004, m. 44-45) gerekmektedir.

Tutuklulara nakil sırasında kelepçe veya vücut kemeri takılmasına, yalnızca her somut vakada uygun bir risk değerlendirmesi yapılmasını müteakip açıkça gereklilik arz ediyorsa başvurulmalıdır. Bu tür araçların kullanılması kesinlikle gerekliyse, tutuklu kişinin yaralanma riskini en aza indirecek tedbirlerin alınması gerekmektedir (CPT, 2014, m. 85). Bu tarz önleyici araçların, tutukluların güvenli odalara veya kompartımanlara kapatılmasından sonra kullanılmaması gerekmektedir (CPT, 2006, m. 101). Tutulan kişiye rahatsızlık verme ve kaza durumunda yaralanma riski dikkate alınarak, nakil sırasında tutukluları arkadan kelepçeleme uygulamasından kaçınılmalıdır (CPT, 2015, m. 53). Şok kemerleri asla kullanılmamalıdır; alternatif zapt etme yöntemleri tutukluların hareketleri bağlamında bulunabilir ve bulunmalıdır (CPT, 2009, m. 120). Tutukluların bir yerden başka bir yere götürülürken örneğin, gözlerini kapatan gözlükler veya gözlerini bağlama suretiyle görmelerini engelleyecek cihazların kullanılması tercih edilmemelidir (CPT, 2017, m. 19-20).

Nakil konusunda CPT'nin standart geliştirdiği bir diğer alan sağlık konusudur. Tutukluları bir hastaneye götürmek ve hastaneden getirmek için kullanılan ulaşım araçları, tıbbi durumlarını dikkate alacak tasarımda tercih edilmelidir (CPT, 1991, m. 150). Tutukluların nakli sırasında tıbbi verilerin gizliliğine saygı gösterilmesi esastır. Örneğin, HIV pozitif tutukluları ayırmaya yönelik her türlü uygulama durdurulmalıdır (CPT, 2004, m. 46).

3.4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı (Avrupa Cezaevi Kuralları)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı'nın (Avrupa Cezaevi Kuralları) 17'nci maddesi; "Yerleştirme ve Barındırma" başlığını taşımakta olup mahpusların, mümkün olduğunca evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmesi gerektiğini düzenlemektedir. 17.3 numaralı standart ise, doğrudan nakil konusuna atıfta bulunmakta ve ilk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olduğunca mahpuslara danışılmasının uygun olacağını belirtmektedir (Avrupa Cezaevi Kuralları, 2006, m. 17). Bu hüküm, mahpusların nakli konusunda uluslararası standardın ceza infaz kurumu idaresine diyalog çağrısında bulunması şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda mahpusun nakil talebinin ancak mahpusla iletişim kurularak bireyselleştirilmiş bir yaklaşım sergilenmesi sonucu karar bağlandığında infazdan beklenen sonuçların elde edilebileceği belirtilmektedir (Aras, 2022: 228).

Avrupa Cezaevi Kurallarının "Dış Dünya ile İlişki" başlıklı 24.4. ile 24.5. maddelerinde; ziyaretler için yapılan düzenlemelerin, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca "normal bir düzeyde" sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olması; ceza infaz kurumu yetkililerinin, "dış dünyayla yeterli bir iletişim" sürdürmelerinde mahpuslara yardım etmesi ve bunun için onlara "uygun destek ve yardım sağlaması" gerektiği düzenlemelerine yer verilmiştir (Avrupa Cezaevi Kuralları, 2006, m. 24). Görüleceği üzere dış dünya ile anlamlı ve yeterli bir ilişki mahpusların aile ilişkilerini sürdürmelerine bağlıdır. Bu konuda idare makamları uygun destek ve yardım sağlama konusunda yükümlülük altındadır.

4. Nakle Konu Uyuşmazlıklarda Yargı Yolu ve Alternatif Hak Arama Mekanizmaları

İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 125). Ceza infaz kurumu idaresinin mahpusun nakil talebini reddettiği durumlarda da idari ve yargısal denetim mevcuttur. 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu uyarınca, nakil talebi reddedilen mahpus infaz hâkimliğine şikâyet yoluna başvurulabilir (İnfaz Hâkimliği Kanunu, 2001, m. 4-5).

İnfaz Hâkimliği ve devamındaki yargı yolunu takip eden bir mahpusun AİHM öncesi tüketmesi gereken başvuru yolu AYM'dir. Diğer taraftan nakil talebi farklı gerekçelerle reddedilen veya talebi dışında nakli gerçekleşen bir mahpus yargı yoluna hiç başvurmadan alternatif hak arama mekanizmalarına bireysel başvuru yapabilir. Bu kurumların başında ise, KDK ve TİHEK gelmektedir.

Ulusal mevzuat ve uluslararası standartların yanı sıra nakil konusunda pratikte yaşanan sorunların ve bireysel şikâyetlerin insan hakları mekanizmalarınca nasıl değerlendirildiği önem arz eden bir konudur. Bu kurumlardan biri olan AYM kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 153). Diğer taraftan KDK ve TİHEK kararları ise, tavsiye niteliğindedir.

4.1. Anayasa Mahkemesi

AYM, mahpusların naklinde yaşanan uyuşmazlıkları, somut olayın koşullarına göre değişmesi mümkün olmakla birlikte, genellikle AİHS'nin 8'inci maddesinde (AİHS, 1950, m. 8) ve Anayasa'nın 20'nci maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı kapsamında değerlendirmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m. 8, 20). Bazı durumlarda uyuşmazlıkların, işkence ve kötü muamele yasağının ihlaliyle sonuçlanabileceği de görülmektedir.

Uluslararası insan hakları hukukunun iç hukuka yansması, uyuşmazlıkların giderilmesi, haksızlıkların önüne geçilerek adaletin tesis edilmesi, ülkemize ve yargıya olan güvenin artması, etkili değerlendirme ve resen araştırma konusunda ilk derece mahkemelerine yol gösterilmesi, yasama organına yapılması gereken norm düzenlemeler açısından rehberlik sağlanması gibi birçok alanda AYM'nin önemli bir rolü ve işlevi bulunmaktadır (Yazar, 2022: 314).

AYM'nin Ahmet Kılıçelli kararına konu başvuru, tutuklunun ceza infaz kurumundan ailesinin yaşadığı yere yakın bir infaz kurumuna nakli ile bu konu hakkında bilgi talebine ilişkin dilekçesinin nakil şartlarını taşımadığı değerlendirilerek işleme konulmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Mahpusların nakil talebi dâhil hak arama özgürlüklerinde en önemli araçlarından biri hiç şüphesiz kişilerin kamu makamlarına seslerini duyurabilmeleri amacına hizmet

eden dilekçe hakkıdır. AYM, kişilerin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme yollarından biri olarak hak arama özgürlüğünün işlerlik kazanması, korunması ve sağlanması bakımından dilekçenin önemli bir role sahip olduğunu belirtmiştir (AYM, 2020, para. 43). Kararda ayrıca, aile hayatına saygı hakkı kapsamında, mahpusların aile hayatını sürdürmesini sağlamaya yönelik olarak devletin üstlenmesi gereken birtakım yükümlülüklerin doğabileceği vurgulanmaktadır (AYM, 2020, para. 47-48). Somut olayda; mevzuat uyarınca hükümlülere yönelik olan isteğe bağlı nakil düzenlemesinin tutuklular yönünden kapsam dışı bırakılması, ailesiyle görüşme hakkından yararlanan ve yakınlarıyla olan ilişkisinin sürdürülmesi engellenmeyen başvurusunun ileri sürdüğü hususların idarî ve yargısal süreçlerde kamusal makamlarca üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüğün gerektirdiği şartların gerisinde kalmaması ve dilekçesinin işleme konulmamasının nedeninin ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanarak başvurusunun bilgilendirilmesi gerekçe gösterilerek söz konusu uygulamanın adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfilik içermediği anlaşılmış, açık ve görünür bir ihlal bulunmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, 2020, para. 52-54).

Devletin mahpusların ailesi ve yakınlarıyla iletişimini devam ettirecek önlemleri alması konusunda pozitif yükümlülükleri bulunsa da hukuka uygun bir tutulmadan kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar nedeniyle aile hayatı kapsamındaki temasın sınırlandırılmasının doğal olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte Mehmet Zahit Şahin kararında, ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarını gözeterek mahpusların özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kıldığı ifade edilmektedir (AYM, 2016, para. 36). Özel hayat, özel bir sosyal hayat sürdürmeyi yani kişinin sosyal kimliğini geliştirme hakkı anlamında bir “özel hayatı” güvence altına almaktadır. Bu yönü ile birlikte özel hayatın korunması hakkı, ilişki kurmak ve geliştirmek üzere çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını da içermektedir. Somut olayda, başvuranın ziyaretçi listesine eklenmesi yolundaki isteminin reddedilmesi nedeniyle görüşme hakkının kısıtlandığı ve bu suretle dış dünya ile sağlıklı bir ilişki kurmasının engellendiği yolundaki iddiası özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiş ve başvurusunun üç kişilik ziyaretçi listesinde değişiklik yapılması talebinin reddedilmesi suretiyle özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin ilgili ve yeterli gerekçelere dayandırılmadığı anlaşılarak müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, 2016, para. 28, 68).

Mahpusların naklinde yaşanan uyuşmazlıkların, özel hayata ve aile hayatına saygının yanı sıra bazı durumlarda işkence ve kötü muamele yasağının ihlaliyle sonuçlanabileceğine ilişkin AYM'nin Mete Dursun kararı örnek verilebilir. Somut başvuruda mahpus, ceza infaz kurumunda hastalığına rağmen maruz bırakıldığı koşullardan ve adli makamlarca koşulların düzeltilmesine ilişkin taleplerde bulunulmasına karşın Kurum yetkililerince yeterli önlemlerin alınmamasından şikâyet etmektedir. AYM, hapsedilmenin pratik gereklerini dikkate alınarak ve özellikle gerekli tedavilerin uygulanması yoluyla bir mahkûmun sağlığı ve rahatlığı için uygun tedbirler alınmasının devletin görev ve sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Başvuru konusu olayda başvurusunun kendisinin ileri düzeyde astım hastası olduğunu beyan etmesi ve doktorlar tarafından “*Tek başına kalmaması, tozlu, nemli, rutubetli ortam ve polenlerden uzak durması gerekir.*” şeklinde rapor verildiği dikkate alınarak hasta bir kişinin uygun olmayan fiziki ve tıbbi koşullarda tutulması, işkence ve kötü muamele yasağı için gerekli olan asgari eşiğin aşıldığı ve insan onurunu zedeleyecek düzeyde acı çekmesine yol açıldığından başvurusunun maruz kaldığı şartlar insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak değerlendirilmiştir (AYM, 2015, para. 88-99).

4.2. Kamu Denetçiliği Kurumu

Başvuranların nakil talebi hak temelli bakış açısıyla inceleyen hak arama mekanizmalarından biri KDK'dır. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu uyarınca; “Kurum, idarenin işleyişiyle ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.” (KDK Kanunu, 2012, m. 5). KDK, nakil konulu şikâyetleri hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönünden ve iyi yönetim ilkeleri yönünden değerlendirmektedir.

KDK'nın benimsediği iyi yönetim ilkeleri ise; “adalet, eşitlik, dürüstlük, açıklık, tarafsızlık, sorumluluk, insan hakları, hümanizm, bağlılık, hukukun üstünlüğü, sevgi, hoşgörü, hesap verebilirlik, saygı, tutumluluk, demokrasi, olumlu insan ilişkileri, hak ve özgürlükler, emeğin hakkını verme,

yasadışı emirlere karşı direnme” olarak sıralanmaktadır. KDK kararlarıyla Türkiye’de kamu yönetimi sistemine iyi yönetim ve etik ilkelerin yerleşmesine katkı sunmaktadır (Çalgın ve Özkaral, 2020: 135).

KDK’nın 2022/17637 sayılı dosyasındaki tavsiye kararına konu başvuru, başvuranın, eşinin de barındırılmakta olduğu cezaevine nakil talebi hakkındadır. Kararda; mahkûmun yakınları ile bağlantıda kalmasının, özel ve aile hayatına saygı hakkının esaslı unsurlarından olduğu ve cezaevi idaresinin bu konuda gerekli yardımı sağlaması gerektiği, anne ve babadan ayrılmanın çocuk üzerinde ağır etkilerinin bulunduğu ve çocuk ebeveyn bağının devamının sağlanmasının gerekliliği, farklı illerde bulunan ceza infaz kurumlarında kalan eşlerin, hem birbirleri ile iletişim yönünden hem de aileleri ile iletişim yönünden, diğer mahpuslara oranla son derece dezavantajlı oldukları ve bu dezavantajlı durumlarının giderilmesinin insan hakları açısından önemine vurgu yapılmıştır (KDK, 2020, para. 16, 25). Söz konusu amaçlarla başvuranın, nakil koşullarını taşıması kaydıyla eşi ile aynı ceza infaz kurumuna nakli yönündeki talebinin idarece öncelikle değerlendirilerek mağduriyetinin giderilmesi hususunda Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar (tavsiye kararı) verilmiştir (KDK, 2020, para. 25).

Aile bireyleri arasında dezavantajlı durumun ele alındığı bir başka karar, KDK’nın 2017/12517 sayılı dosyasındaki kısmen tavsiye kararıdır. Kararda, başvuranın nakil talebinin, ailesinin ikamet ettiği il, babasının hükümlü olduğu il ve kendisinin hükümlü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ailenin ziyaretinin oldukça güç olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda ziyaret gibi, hükümlünün dış dünya ile bağının yegâne unsurunun zedelendiği ve bu durumun infazın amaçları dikkate alındığında, amaca uymadığı değerlendirilerek hükümlünün nakil talebinin reddedilmesinin hukuka ve hakkaniyete uygun olmadığı kanaatine varılmıştır (KDK, 2020, para. 13).

KDK’nın 2022/4210 sayılı dosyasındaki tavsiye kararına konu başvuru, bedensel ve psikolojik şiddetin araştırılması ve can güvenliğinin sağlanabilmesi için nakil talebi hakkındadır. Karar, İnfaz Kanunu’nun 56’ncı maddesinde düzenlenen “zorunlu nedenlerle nakil” kapsamında örnek teşkil etmektedir. Başvuran ayrıca somut vakada, hasımlarının bulunduğu gerekçesiyle itiraz ettiği müdürle görüştürülmeden darp ve işkence yapılarak koğuşa naklinin yapıldığı ve hasımları tarafından üzerine kaynar su döküldüğü iddiasında bulunmaktadır (KDK, 2022, para. 1). Öncelikle, başvuru konusu olayın işkence ve kötü muamele ile can güvenliğinin olmadığı iddialarını içerdiğinden idari başvuru yollarının tüketilmesi şartı aranmaksızın KDK’nın doğrudan inceleme ve araştırmaya geçmesinin iyi bir yönetim yaklaşımı olduğu ifade edilmelidir. Şikâyetçinin oğlunun can ve mal güvenliğinin olmadığına yönelik iddiasının, adı geçen hükümlünün hasımlı olarak göstermiş olduğu mahpusların birbirleri ile karşılaştırılmamaları için gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi yönündeki yazısı ve soruşturma konusu yapılan hususlar ile barındırıldığı mevcut cezaevindeki şartlar gözetilerek talebin mevcudiyeti halinde ailesine yakın başka bir cezaevine naklinin değerlendirilmesi hususlarında Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar (tavsiye kararı) verilmiştir (KDK, 2022, para. 17).

KDK’nın 2023/3438 sayılı dosyasındaki kararına konu başvuru, doluluk nedeni ile nakledilen başvuranın 3 çocuk babası olması, 2 çocuğunun eğitim görmesi, yakın zamanda kayınvalidesinin 4’ncü evre kolon kanseri olduğunun öğrenilmesi ve mesafe uzaklığından dolayı ziyaretine gelemeyeceği iddialarıyla ailesinin yaşadığı yere yakın olan ceza infaz kurumlarından birisine nakil talebine ilişkindir. Kararın değerlendirme kısmında; hükümlülerin dış dünyayla temaslarının makul düzeyde devam ettirilmesi, aileleriyle etkin bir iletişim kurmalarına yardımcı olunması, kişilerin rehabilitasyonuna destek olunması, aile bağlarının korunup geliştirilmesinin hükümlülerin psikolojisi açısından olumlu sonuçlar doğurması, yeniden sosyalleşmeleri ve tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, hükümlülerin yakınlarıyla olan ilişkilerinin devamının sağlanmasının infaz rejiminin ıslah edici rolünün bir parçası olması hususlarına dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede; başvuranın talep ettiği kurumlara nakledilmesi talebinin reddine, diğer taraftan başvuranın talep ettiği ceza infaz kurumlarında boşalma olması veya ailesine daha yakın illerde kapasitesi müsait ve durumuna uygun infaz kurumlarının olması durumunda nakil talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar (kısmen tavsiye kısmen ret kararı) verilmiştir (KDK, 2023, para. 18).

Başvuranın nakil talebinde bulunduğu ceza infaz kurumlarına ilişkin idarenin cevabı incelendiğinde; Denizli T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun doluluk oranının %157, Dinar T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu doluluk oranının %139, Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun doluluk oranının %140 olduğu, dolayısıyla kapasitelerinin üzerinde mahkûm barındırıldığı görülmüştür (KDK, 2023, para. 20). Ceza infaz kurumlarında barınma ve nakil koşullarını etkileyen en önemli faktörlerden biri, kalabalıklaşma sorunudur. 1 Haziran 2023 tarihi itibarıyla ülkemizde 296.202

kapasiteli toplam 407 ceza infaz kurumu bulunmaktadır (CTE, t.y.: 1). Ülkemiz ceza infaz kurumlarında 31 Mart 2022 tarihli veriler itibariyle, 314.502 mahpus bulunmakta (CTE, t.y.: 1) olup Haziran 2023 tarihi itibariyle bu rakamın 350.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Sözcü, 2023: 1). Dolayısıyla ceza infaz kurumlarında fazladan 50 bin kişinin tutulduğu ve ceza infaz kurumlarında “kalabalıklaşma sorunu” olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında kapasite yoğunluğunu gerekçe göstererek bir mahpusun nakil talebini reddetmek kamu yönetimi bağlamında iyi yönetim ilkelerine, hakkaniyete ve infazın temel amaçlarına aykırı olacaktır.

KDK'nın yukarıda yer verilen kararlarında; ilgili mevzuat başlığı ve değerlendirme kısımlarında; Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütününe, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararına, İngiltere ve Galler Bölgesi Ceza İnfaz Kurumları Denetçiliği, Yetişkin Mahkûmların Rehabilitasyonu konulu Raporuna, AIHM kararlarına ve iç mevzuata yer verilmiştir. Bu çerçevede, KDK'nın iyi yönetim ve iyi uygulama örneği olarak gördüğü uluslararası insan hakları standartlarını iç hukuka kazandırmada önemli bir mekanizma olarak işlev üstlendiği ifade edilmelidir.

4.3. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

Başvuranın nakil talebini inceleyen hak arama mekanizmalarından bir diğeri TİHEK'tir. 6701 sayılı TİHEK Kanunu uyarınca; “Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” TİHEK'in görev ve yetkilerinden biridir (TİHEK Kanunu, 2016, m. 9).

TİHEK'in yapmış olduğu incelemeler, vermiş olduğu ihlal kararları, sağladığı uzlaşmalar dikkate alındığında, Türkiye'de insan haklarının korunmasında ve insan hakları ihlallerinin önlenmesinde TİHEK'in (her ne kadar Türk kamu yönetimi için yeni bir kurum olsa da) önemli bir rol üstlendiği ifade edilmelidir (Albayrak, 2020: 150).

TİHEK'e yapılan şikâyet başvurularında, nakil talebinin kabul edilmemesi sonucu özel ve aile hayatına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları yer almaktadır. TİHEK'in 2022/1212 başvuru numaralı dosyasındaki kararına konu başvuru, başvuranın başka ceza infaz kurumuna nakil edilme talebine ilişkindir. Başvuran; 4 yıldır ailesiyle görüşemediği, kendisinin doğuştan duyma ve konuşma engeli olması nedeniyle ailesi ile uzaktan iletişim kuramadığı, nakil taleplerinin kabul edilmemesi sebebiyle ailesinin ve kendisinin psikolojik olarak yıprandığı, birçok kez nakil talebinde bulunmasına ve taleplerinin gerçekleşmemesi üzerine KDK'ya başvurarak Adalet Bakanlığına yönelik tavsiye kararı almasına rağmen nakil talebinin hala kabul edilmediği iddialarında bulunmuş, söz konusu iddialar insan hakları açısından incelenmiştir (TİHEK, 2023, para. 2). TİHEK kararında; mahpusların mümkün olduğunca evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmesi, ilk yerleştirme ve sonradan yapılacak bir cezaevinden diğerine nakil konusunda mahpusa danışılması ve hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması gibi ulusal mevzuat ve uluslararası standartlar yer almıştır. TİHEK'in Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile yürüttüğü yazışmalar sonucunda başvuranın dilekçesinde gitmek istediği ceza infaz kurumlarından birine (Tekirdağ 2 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu) nakli sağlanarak “uzlaşma” kararı verilmiştir (TİHEK, 2023, para. 12).

TİHEK'in 2019/1289 başvuru numaralı dosyasındaki kararına konu başvuru, 29 aydır ceza infaz kurumunda tutuklu olduğu, çocuğunun farklı bir ilde ikamet ettiği, eşinin de çocuğunun bulunduğu ildeki bir ceza infaz kurumunda tutulduğu, uzun süredir eşi ve çocuğu ile görüşemediği iddiaları ile eşinin bulunduğu ceza infaz kurumuna nakil talebini içermektedir (TİHEK, 2020, para. 1). TİHEK kararında; ziyaretler için yapılan düzenlemelerin mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olması, hapsolmanın getirdiği zarar verici etkilere karşı koyma, mahkûmların başarılı bir şekilde toplumla bütünleşmelerini sağlama ve tahliyelerinden sonra yasalara uyarak yaşama olasılıklarını artırma ve geliştirme, mahpusların ailelerine veya yakın akrabalarına en yakın cezaevlerine yerleştirilmesi gibi uluslararası standartlar yer almıştır. TİHEK'in Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile yürüttüğü yazışmalar sonucunda nakil işlemleri gerçekleşmiş ve başvuru konusu nakil talebinin, muhatap tarafça yerine getirildiğinin anlaşılması üzerine “uzlaşma” kararı verilmiştir (TİHEK, 2020, para. 28).

TİHEK'in 2021/545 başvuru numaralı dosyasındaki kararına konu başvuru, nakil esnasında havalandırma sağlanmadığı, nakil süresince öğle yemeği verilmediği ve diğer bedensel ihtiyaçların karşılanmadığı iddiaları bakımından incelenmiştir (TİHEK, 2022, para. 1). Karar, İnfaz Kanunu'nun 58'inci maddesinde düzenlenen "nakilde alınması gereken tedbirler" kapsamında örnek teşkil etmektedir. İdarenin cevabı ve TİHEK değerlendirmesi kapsamında; mahpusların kısa süreli bir yolculuk yaptıkları, saat 13:21'de ceza infaz kurumuna teslim edildikleri ve başvurana ve birlikte nakledildiği diğer mahpuslara Kuruma geldikten sonra öğle yemeği verildiği, kahvaltı ile öğle yemeği arasında geçen sürenin kötü muamele düzeyine varan bir mağduriyete neden olduğunu değerlendirmenin mümkün olmadığı, nakil aracının havalandırma sistemi ve klimalarının başvuranın nakli esnasında çalıştırılıp çalıştırılmadığının tespitinin mümkün olmadığı ancak kısa süreli ve arada bir yapılan nakillerde, yetersiz alan gibi fiziksel koşullar nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine dair bir varsayımın kabulünün zor olduğu tespit ve sonuçlarına yer verilerek kötü muamele yasağının ihlali olmadığı kanaatine varılmıştır (TİHEK, 2022, para. 34).

TİHEK'in yukarıda yer verilen kararlarında; uluslararası hukuk ve değerlendirme kısımlarında; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ilgili maddelerine, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararına, Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallarına (Nelson Mandela Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Ömür Boyu Hapis ve Diğer Uzun Süreli Cezalara Mahkûm Olanların Cezaevi İdaresince Yönetimi Hakkında R (2003) 23 Sayılı Tavsiye Kararına, Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi Standartlarına, AIHM ve AYM kararlarına ve iç mevzuata yer verilmiştir. Dolayısıyla, TİHEK tarafından alınan kararların uluslararası standartlar nezdinde değerlendirildiği vurgulanmalıdır.

Tavsiye niteliğinde olsa da TİHEK, kararlarında ve yayımladığı raporlarda insan haklarıyla ilgili sıkıntıları gidermek ve işkence ve kötü muamele teşkil edebilecek hususların önüne geçmek üzere çalışmalar yürütmektedir. Nakil konusu dâhil uluslararası standartlara referansla verilen kararların hayata geçmesi hem TİHEK'in kararı takip etmesine hem de muhatap kamu kurumlarının kararı hayata geçirme konusunda azami hassasiyetle konuya yaklaşmasına bağlıdır (Yazar, 2023: 230).

Sonuç ve Öneriler

İnfaz Kanunu uyarınca mahpusların, kendi talebinin yanı sıra; toplu sevk, asayiş ve güvenlik, disiplin, hastalık, suç ve yargılama yeri, eğitim, öğretim nedenleriyle başka bir kuruma nakil işlemlerinin gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Nakilde alınması gereken tedbirler kapsamında ise; mahpusların kuruma veya başka bir yere sevki sırasında, halkla bir araya gelmelerine ve başkaları tarafından görülmelerine engel olacak mahiyette tüm tedbirlerin alınması ve ayrıca havalandırma ve ışık durumu yetersiz araçlarda naklin yapılması gibi eziyet verici veya onur kırıcı şekilde naklin yasak olduğu hüküm altına alınmaktadır.

Uluslararası standartlar çerçevesinde mahpusların nakil hakkı, Nelson Mandela Kuralları ile Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü ve Avrupa Konseyi'nin Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Standartları ile Avrupa Cezaevi Kuralları çerçevesinde incelenmiştir. Söz konusu metinlerde yer alan standartlar çerçevesinde dikkat edilmesi gereken insan hakları standartları belirlenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak bir mahpus mümkün olduğu ölçüde ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapisanede tutulmalıdır. İkinci olarak, ilk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olduğunca mahpuslara danışılması uygun olacaktır. Üçüncü olarak, nakil ve ziyaretlerin mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmasına özen gösterilmelidir. Dördüncü olarak cezaevi yetkililerinin mahpuslara dış dünyayla yeterli ve anlamlı bir iletişim sürdürmelerinde yardımcı olması ve gerekli desteği sunması gerekmektedir. Beşinci olarak, gerçekleştirilecek bir naklin her zaman insancıl, güvenli ve emniyetli bir şekilde yapılmasına özen gösterilmelidir. Altıncı olarak sürekli gerçekleştirilecek nakillerde mahpusun psikolojik ve fiziksel durumunun zarar görebileceği ve ailesi ve avukatıyla gerekli teması devam ettirmekte zorlanabileceği hususlarına dikkat edilmelidir.

Yedinci olarak, mahpusların nakli konusunda maddi/fiziksel koşullara, güvenlik önlemlerinin alınmış olmasına ve sağlık/hijyen konusuna özel önem verilmelidir. Fiziksel koşullar kapsamında;

aracın güvenliği, kabinlerin büyüklüğü, yeterli düzeyde aydınlatma, havalandırma ve uygun şekilde ısınmaya özen gösterilmesi, uygun dinlenme araçlarıyla donatılması, uygun aralıklarla yiyecek ve gerektiği kadar içme suyu sağlanması, düzenli aralıklarla dinlenme imkânı sağlanması örnek verilebilir. Güvenlik önlemleri kapsamında; aracın güvenlik gereklilikleriyle donatılması, kapasiteye dikkat edilmesi, yolculuk sırasında mahpuslara oturma yeri sağlanması, kelepçe veya vücut kemeri takılmasından mümkün olduğunca kaçınılması ve sağlık konusunda da ulaşım araçlarının mahpusların tıbbi durumlarını dikkate alacak tasarımda tercih edilmesi, mahpusların tıbbi verilerinin gizliliğine saygı gösterilmesi, HIV pozitif tutukluları ayırmaya yönelik her türlü uygulamanın durdurulması örnek verilebilir.

Mahpusun talep etmesi ve idarenin talebi reddetmesi durumunda doğan uyuşmazlıklarda, mahpusların konuyu insan hakları açısından değerlendirmek üzere iletebileceği kurumlar arasında; AYM, KDK ve TİHEK gelmektedir. Bu kurumlardan AYM'nin kararları kesin ve bağlayıcı bir mahiyet taşıırken diğer iki hak arama mekanizmasının kararı tavsiye niteliğindedir. Kurumlar kararlarında, devletin pozitif yükümlülüklerine atıfta bulunmakta ve uluslararası standartlardan yararlanmaktadır. Örneğin AYM, hukuka uygun bir tutulmadan kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar nedeniyle aile hayatı kapsamındaki temasın sınırlandırılmasının doğal olduğunu, ancak ceza infaz kurumu yönetiminin mahpusların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek nitelikteki tedbirleri alması konusunda pozitif yükümlülükleri bulunduğuna işaret etmektedir. Nakle ilişkin uyuşmazlık muhatabının hasta bir mahpus olması AYM'nin tutumunu etkilemekte ve gerekli tedavilerin uygulanması yoluyla bir mahkûmun sağlığı ve rahatlığı için uygun tedbirler almanın devletin görev ve sorumluluğunda olduğu hatırlatılmaktadır.

Naklin Adalet Bakanlığı tarafından reddedilmesi durumunda hak arama mekanizmaları; mahpusun ailesi tarafından ziyaretinin güçleşmesi durumunda dış dünya ile bağının yegâne unsurunun zedelenmesine, mahpusun eş ve çocuğuna ilişkin durumunu dikkate alarak çocuk ebeveyn bağının devamının önemine vurgu yapılmıştır. Kurumlar nakil konusunun değerlendirilmesi sürecinde; mahpusun rehabilitasyonuna destek olunması, aile bağlarının korunup geliştirilmesi, naklin hükümlülerin psikolojisi açısından olumlu sonuçlar doğurması, yeniden sosyalleşmeleri ve tekrar suç işlemelerinin önlenmesi konularının dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir.

İnfaz Kanunu uyarınca infazdan öngörülen temel amaç, genel ve özel önlemeyi sağlama, mahpusun yeniden suç işlemesini engelleyici faktörleri güçlendirme, toplumu suça karşı koruma, mahpusun yeniden sosyalleşmesini teşvik etme, hukuk ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine mahpusun uyumunu kolaylaştırmadır. Söz konusu amacın pratiğe dönüşmesinde, mahpusun nakil taleplerinin öncelikli ele alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Ceza infaz kurumlarında fazladan 50 bin kişinin tutulduğu ve ceza infaz kurumlarında "kalabalıklaşma sorunu" olduğu dikkate alındığında, kapasite yoğunluğu nedeniyle bir mahpusun nakil talebini reddetmenin iyi yönetim ilkeleri, hakkaniyet ve infazın temel amaçlarına uygun olmadığı ifade edilmelidir.

Mahpusun nakil talebinin değerlendirilmesi sürecinde insan hakları merkezli bir bakış açısının olması ve kamusal faydayla beraber mahpus hakları arasında iyi bir denge kurulması mahpusun sosyal ve psikolojik olarak iyilik halinin temel bir bileşeni olarak işlev görebilecektir. İçermeci bir biçimde taleplerinin dikkate alındığını hisseden mahpus yeniden sosyalleşme konularına daha fazla yönelebilecektir. Örneğin, aile bağlarını sürdürmek istediği için ailesinin bulunduğu ile nakli gerçekleşen bir mahpus açık ve kapalı görüşler sayesinde ailesiyle daha sık bir araya gelebilecek, ceza infaz kurumundan sonraki hayatına daha kolay uyum sağlayabilecektir. Bu sayede suça karışmamış aile bireyleri de, sorunların bir parçası olmaktan bir nebze olsun uzaklaşabilecektir. Dahası, nakil konusunun değerlendirilmesi sürecinde mahpusla beraber aile unsurunun da dikkate alınarak sosyal bir politika benimsenmesinde yarar görülmektedir.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı. (2021). İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi: Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye, Ankara: Adalet Bakanlığı Yayını.
- Adalet Bakanlığı. “Hukuk Sözlüğü”, <https://sozluk.adalet.gov.tr/Default.aspx>, E.T. 31.08.2023.
- Albayrak, H. (2020). Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Türk Kamu Yönetiminin Denetimindeki Yeri ve İşlevi, *Sayıştay Dergisi*, 31(119), 129-153.
- Aras, B. (2022). Hükümlü ve Tutukluların Nakil Esasları ve Güncel Sorunlar, *Ankara Barosu Dergisi*, 80(4), 223-282.
- Avrupa Konseyi. (2016). Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı.
- Aygün Eşitli, E. (2013). Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1(4), 225-246.
- AYM, Ahmet Kılıçelli Kararı, Başvuru No: 2017/31069, Karar Tarihi: 30/9/2020.
- AYM, Mehmet Zahit Şahin Kararı, Başvuru No: 2013/4708, Karar Tarihi: 20/4/2016.
- AYM, Mete Dursun Kararı, Başvuru No: 2012/1195, Karar Tarihi: 18/11/2015.
- BM Genel Kurulu. (1088). Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü, 9 Aralık 1988 tarih ve 43/173 sayılı Karar.
- BM Genel Kurulu. (2019). Mahpuslara Muameleye Dair BM Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları).
- CPT, Azerbaijan: 2002 Visit Report.
- CPT, Azerbaijan: 2006 Visit Report.
- CPT, Belgium: 2017 Visit Report.
- CPT, Bulgaria: 1995 Visit Report.
- CPT, Cezaevleri: 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3].
- CPT, Greece: 2005 Visit Report.
- CPT, Greece: 2013 Visit Report.
- CPT, Hungary: 2009 Visit Report.
- CPT, Ireland: 2006 Visit Report.
- CPT, Ireland: 2014 Visit Report.
- CPT, Lithuania: 2000 Visit Report.
- CPT, Lithuania: 2004 Visit Report.
- CPT, Lithuania: 2008 Visit Report.
- CPT, Moldova: 2007 Visit Report.
- CPT, Netherlands: 2016 Visit Report.
- CPT, Romania: 2006 Visit Report.
- CPT, Serbia: 2015 Visit Report.
- CPT, Slovenia: 2012 Visit Report.
- CPT, Switzerland: 1996 Visit Report.

- CPT, Transport of detainees Factsheet: CPT/Inf(2018)24.
- CPT, Tutuklular arası şiddet: 11. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (2001) 16].
- CPT, Ukraine: 2009 Visit Report.
- CPT, United Kingdom: 2005 (November) Visit Report.
- CTE, "Ceza İnfaz Kurumlarımız/Genel Bilgi", <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi>, E.T. 10.06.2023.
- CTE, "Cinsiyete ve İnfaz Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları Mevcutları", <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/istatistik/istatistik-1.pdf>, E.T. 10.06.2023.
- Güngör, F. (2018). Hakkın Elinden Tutmak: İnsan Haklarını Yeniden Düşünmek, <https://fethigungor.net/hakkın-elinden-tutmak/hakkın-elinden-tutmak-insan-haklarını-yeniden-dusunmek/>, E.T. 10.08.2023.
- Habertürk, Bingöl'de deprem açısından riskli olduğu tespit edilen kapalı cezaevi boşaltıldı, 10.03.2023, <https://www.haberturk.com/bingol-de-kapali-cezaevine-deprem-tahliyesi-3572546>, E.T. 10.06.2023.
- KDK, Başvuru No: 2017/12517, Karar Tarihi: 02/02/2018.
- KDK, Başvuru No: 2022/17637, Karar Tarihi: 08/03/2023.
- KDK, Başvuru No: 2022/4210, Karar Tarihi: 16/09/2022.
- KDK, Başvuru No: 2023/3438, Karar Tarihi: 07/06/2023.
- Kuçuradi, İ. (2016). İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları: İnsan Hakları ve Hukuk-Devlet-Siyaset Felsefesi Yazıları, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- NTV, Çankırı Kapalı Cezaevi'ne 'deprem' tahliyesi, 11.03.2023, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cankiri-kapali-cezaevine-deprem-tahliyesi.gzbz3tBPjU29hJjZS0fYqA#>, E.T. 10.06.2023.
- Özen İnci, Z. (2014). Tutukluluk ve Hükümlülük Arasındaki Araf: Hükmen Tutukluluk ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar, Ceza Hukuku Dergisi, 9(25), 103-123.
- Sözcü, "Tutuklu ve hükümlü sayısında yeni rekor!", 23.01.2023, <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/tutuklu-ve-hukumulu-sayisinda-yeni-rekor-7566559/>, E.T. 10.06.2023.
- Tanör, B. (1994). Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, İstanbul: BDS Yayınları.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2015). Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlü ve Tutuklulara Sunulan Sağlık Hizmetleri Hakkında İnceleme Raporu, 24. Dönem 5. Yasama Yılı, Ankara: TBMM Yayınları.
- TBMM, CMK, (2004, 4 Aralık), Resmi Gazete (Sayı: 5271).
- TBMM, İnfaz Hâkimliği Kanunu, (2001, 16 Mayıs), Resmi Gazete (Sayı: 4675).
- TBMM, İnfaz Kanunu, (2004, 13 Aralık), Resmi Gazete (Sayı: 5275).
- TBMM, KDK Kanunu, (2012, 14 Haziran), Resmi Gazete (Sayı: 6328).
- TBMM, TİHEK Kanunu, (2016, 20 Nisan), Resmi Gazete (Sayı: 6701).
- TBMM, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982, 9 Kasım), Resmî Gazete (Sayı: 2709).
- Tepe, H. (2019). İnsan Hakları Felsefesi, Din ve İnsan Dergisi, 4(1), 67-72.
- TİHEK, Başvuru Numarası: 2019/1289, Karar Numarası: 2020/6.
- TİHEK, Başvuru Numarası: 2021/545, Karar Numarası: 2022/476.

TİHEK, Başvuru Numarası: 2022/1212, Karar Numarası: 2023/10.

Yazar, E. (2023). Mültecilerin İnsan Haklarının Korunmasında Anayasa Mahkemesinin Rolü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26(4), 313-350.

Yazar, E. (2023). Nezarethanelerin Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi Standartları Bağlamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Tarafından İzlenmesi ve Raporlanması, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, 6(10), 197-251.